

Meghívó
a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság
2015. II. félévi programjaira

2015. szeptember 24. 17. óra

A soproni gazdapolgárok: a Göschl család példája

Előadó: dr. Krisch András (főlevéltáros, Soproni Evangélikus Gyűjtemények)

Az ülést vezeti: dr. Kollega Tarsoly István, alelnök

A 18. század folyamán, a jelentős német betelepülés hatására megkét-szereződött lakosságú Sopronban az anyagilag megerősödött, első-sorban szőlőműveléssel foglalkozó külvárosi polgárság megfelelő társadalmi megbecsülésre törekedett. A nincstelen rétegek biztosították számukra a munkaerőt, az ingatlanokat pedig a belvárosi polgárságtól bérelték. Ezek az egyre öntudatosabb szőlőművelők igyekeztek magukat az alacsonyabb, szegényebb rétegektől elhatárolni. Sopronban évszázadokon keresztül a polgáresküt tett bortermelő csak polgárnak nevezte magát. A mesteremberek, kereskedők viszont büszkén tették nevük elé a „bürgerlicher” (polgári) megkülönböztetést. A vagyonosabb szőlőtermelők is meg akarták különböztetni magukat, így született meg a „Wirtschaftsbürger” (gazdapolgár) elnevezés. Ez a megjelölés használatos maradt a teljes 19. században, még az 1940-es évek elején is működött a „Soproni Gazdapolgárok Dalegylete”. A gazdapolgár életforma a soproni németek 1946-os kitelepítéséig létezett.

A Göschl család példája egy tipikus gazdapolgári család történetét, hétköznapjait szemlélteti. Az ellenreformáció elől menekülve a 18. század közepén érkeztek a szabad királyi városba, s Andreas Göschl 1768. február 26-án kapta meg a polgárjogot. A család tagjainak – akiknek a 20. század közepéig a szőlőművelés volt a fő bevételi forrása – életén keresztül az előadás ismerteti Sopron gazdaság – és társadalomtörténetének a vizsgált időszakra vonatkozó szeletét is.

Egy család példáján azt az ívet látjuk kirajzolódni, amelyet ez a tipikus soproni társadalmi réteg évszázados története folyamán bejár.

2015. október 29. 17 óra

Válogatás a magyarországi római katolikus egyház heraldikai emlékeiből

Előadó: dr. Rainer Pál (történész, Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém)

Az ülést vezeti: dr. Pandula Attila, elnök

Hazai címertanunk sajátos és meglehetősen elhanyagolt részterülete az egyházi heraldika. Az előadás közel 800 év magyar középkori és újkori római katolikus egyházi heraldikai anyagát tekinti át vázlatosan.

Főpapjaink nagyjából a 14. század 30-as éveitől kezdődően használtak címereket, leginkább például pecsétjeiken, síremlékeiken, de idővel az őket körülvevő világ számtalan és legkülönbözőbb kisebb-nagyobb mobil vagy immobil tárgyan is. Az egyházi személyek ugyanúgy családi címereikkel éltek, mint a világi nemesek, azzal az eltéréssel, hogy az ő címereik csak pajzsból álltak, sisak és sisaktakaró nélkül. A

15. század derekától kezdve feltűntek az egyházi címerek külső járulékei is: a mitra, a főpapi kalap, a pásztorbot, a körmeneti kereszt. A század második felétől, végétől pedig egyes egyházi címereknél felbukkantak a címertartó figurák is. Az egyházi címerek külső rangjelző elemei csak az újkorra állandósultak, de sokáig még eltéréseket, ingadozásokat mutattak. A Vatikán rendeletekkel szabályozta/szabályozza az egyház címerhasználatát, s annak nemesi jellegét a 20. századtól korlátozta, majd eltörölte.

A papság középső és alsó rétegének címerhasználatát – természetesen szerényebb keretek között – rendszerint a főpapi címerhasználatot igyekezett követni.

Az európai gyakorlattól eltérően Magyarországon az egyházmegyéknek nem alakultak ki saját címereik (bár kísérletek előfordultak e téren is), az egyes püspökségek, érsekségek mindenkor hivatalban lévő főpapjuk családi címerét használták.

Az egyházi testületek (konventek, káptalanok) jobbára védőszentjeikkel ellátott pecséteket alkalmaztak. Címereket elvéve, csak az újkorban használtak. A monasztikus szerzetesrendek előljáróinak (a világi főpapokhoz hasonlóan) pedig rendszerint saját családi címereik voltak. Csak a késő középkorra, kora újkorra (nyugati hatásra) alakultak ki hazai szerzetesrendjeink címerei, ám ezek gyakran inkább jelvény-, embléma-szerű ábrázolások, egyes elemeik kisebb-nagyobb változásokat mutatnak.

Az előadó többségében saját fotóanyagával próbálja meg közelebb hozni ezen, napjaink embereitől többnyire távoli témát.

2015. november 26. 17 óra

A magyarországi protestáns egyházak címerhasználatára

Előadó: dr. Szabadi István (levéltár-igazgató, Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltára)

Az ülést vezeti: Katona Csaba, alelnök

A késő középkori egyházi címerhasználat jellemzővonása, hogy a szentek és bibliai jelképek korábbi használata helyett az egyházban is az öröklött családi címerek váltak uralkodóvá. Úgy tűnik, a reformáció ebben is szakítást jelentett kora elvilágiasodott gyakorlatával szemben. Jól szemlélteti ezt már Luther Márton címerhasználati gyakorlata is, aki családja régi címerét átalakítva alkotta meg személyes jelképét. A Luther-rózsa aztán az egész evangélikus egyház jelképévé, címerévé vált, Magyarországon is használják az evangélikus gyülekezetek, intézmények. A holt heraldika korában vagyunk, amelynek legfontosabb vonásai jelentkeznek a protestáns címer- és pecséthasználatban. A heraldika tantárggyá vált, az első magyar címertan szerzője is református lelkész: Pápai Páriz Ferenc (1695). A protestáns címerek leegyszerűsödnek, pusztán jelképi szerepet töltenek be, ennek megfelelően előtérbe kerülnek a bibliai motívumok (reformátusoknál legelterjedtebb a zászlós bárány), de előfordul, hogy a pajzson csak szentírásbeli idézet szerepel. Gyakori az adott település templomának immár nem stilizált, hanem hiteles ábrázolása, ritkábbak a patrónus családjának címeréből származó jelképek. Azzal is találkozunk, hogy a politikai község és az egyházközség címeres pecsétje azonos, leginkább egyházi motívumokból áll. Ennek oka az is lehet, hogy az egyháznak nem volt pecsétje, de arról is szó van, hogy az eklézsia és község a kora újkorban nem vált ketté, nem különült el egymástól. Ez nemcsak a címeres pecsét használatában mutatkozott meg, hanem egy-egy adott iratot hitelesítők személyében is: a lelkész és a kurátor mellett ott vannak a községi testület vezetői is, esetleg a nemesek hadnagya és a bíró. Egy adott egyházközség címere az idők folyamán változhatott, majd csak a 19. század legelején rendeli el a Helytartótanács a címer- és pecséthasználat rögzítését.

2015. december 10. 17 óra

Közigazgatás-történet, archontológia, tisztviselői életpályák. A megyei levéltárak szerepe és lehetőségei a közigazgatás-történeti kutatások terén

Előadó: dr. Fülöp Tamás (levéltáros, főigazgató-helyettes Magyar Nemzeti Levéltár)

Az ülést vezeti: Kovács Eleonóra, főtitkár

Az elmúlt évtizedek során a magyar levéltáros szakmán belül mind határozottabb érdeklődés mutatkozott a közigazgatás-történeti alapkutatások iránt. Mind több megyei levéltárban kezdődtek meg archontológiai, prozopográfiai feltáró munkák, egyre több helyen készültek tisztviselői adattárak, archontológiai adatbázisok. A megyei tisztviselői adattárak összeállítása, a legfontosabb vármegyei, törvényhatósági, városi, járási, tanácsi, stb. tisztségviselők hivatali idejének adatbázisba rendezése, a történelmi korszakok szerint változó közigazgatási tisztségek, feladatkörök, jogosultságok tartalmi elemeinek rekonstrukciója, a primer források jellegéből, a kutatás-módszertani sajátosságokból és az intézményi adottságokból eredően elsősorban levéltárszakmai feladat. E munkák hordereje, a források sokszínűsége és kiterjedtsége miatt, a megyei archontológiai alapkutatások, illetve adatbázisok összeállítása és eredményes publikációja egy egész levéltáros munkaközösség számára jelentenek szakmai kihívást.

Követve más megyei levéltárak példáját, és felhasználva az időközben felhalmozódott szakmai, módszertani tapasztalatokat, 2011 tavaszán a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár munkaközössége is megkezdte a megye tisztviselői adattárának összeállításához szükséges alapkutatásokat. E munkák eredményei ma már kézzelfoghatóak: elkészült a megye közigazgatás-történetének összefoglaló feldolgozása, az intézményi honlapon egy folyamatosan bővülő és frissülő archontológiai adatbázis vált elérhetővé a kutatók és érdeklődők számára, és a kutatások eredményeiből számos tisztviselői életpályát, kariert bemutató tudományos publikáció is született.

Az archontológiai kutatások minden bizonnyal az elkövetkezendő időszakban is fontos szerepet kapnak a Magyar Nemzeti Levéltár adatbázis építési és tudományos programjaiban. Az új szervezeti keretek között pedig a megyei levéltárak számára lehetőségek nyílhatnak a szakmai tapasztalatokat integrálni képes, átfogóbb módszertani alapokra épülő közös munkálatokra is.

Összejöveteleink helyszíne: Magyar Nemzeti Múzeum, Pollack terem
Budapest, VIII. kerület, Múzeum krt. 14–16. (Bejövetel a Bródy Sándor
utca felőli bejáraton.)

Felkérjük előadóinkat, hogy előadásuk anyagát megjelentetésre alkalmas, szerkesztett formában juttassák el hozzánk, hogy azt később kiadványunkban (Turul) közzétehessük! Az anyagokat e-mailben Kovács Eleonóra főtitkár, (egyúttal felelős szerkesztő) címére szíveskedjenek megküldeni: *kovacs.eleonora@mnl.gov.hu*.

Kérjük tisztelt tagtársainkat, hogy az éves tagdíj befizetéséről ne feledkezzenek meg! A tagsági díj változatlan: 1500 Ft.

Átutalás esetén: OTP11705008-20414364.

Nemzetközi számlaszám: HU72 1170 5008 2041 4364 0000 0000
SWIFT KÓD (BIC) OTPVHUHV

Budapest, 2015. szeptember

A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság vezetősége

E-mail: mhgt2009@gmail.com

Tel.: 355-1125, +36-20-264-3257

Honlapunk: www.mhgt1883.hu